

We gaan op wereldreis!
'Op wereldreis?' vroeg de kleine Mozart. Dat klonk spannend! Wereldreis... wat een avontuurlijk woord! Zijn vader keek trots op hem neer. Zijn neushaartjes trilden opgewonden en zijn handen had hij stevig samengevouwen.

'Ja!' riep vader blij. 'Met mama en Nanne. Ik heb verlof kunnen krijgen van de *aartsbisschop*. We gaan overal optreden! In Augsburg, Parijs, Brussel, Antwerpen. Overal! De wereld moet kennismaken met jou, mijn geniale zoon. Stel je toch eens voor: een jongen van zeven jaar, genaamd Wolfgang Amadeus Mozart, bespeelt de *klavecimbel* foutloos met een blinddoek om zijn hoofd. Hij improviseert op een eenvoudige melodie de meest moeilijke variaties. En

alsof dat nog niet genoeg is, speelt hij ook nog 's orgel en viool alsof hij vanaf zijn geboorte al geoefend heeft!' Vader klapte triomfantelijk in zijn handen. 'Jij gaat de wereld veroveren, Wolf! Samen met je lieve zus Nanne.'

Wolf was sprakeloos. De wereld veroveren? Kon hij dat? 'Gaan we dan ook naar Afrika?' vroeg Wolf ineens. Daar zou hij best naartoe willen. Wie weet werd zijn muziek ook populair bij de bosjesmannen.

'Nee, Wolf, natuurlijk niet. Afrika! Stel je toch eens voor.' Vader lachte uitbundig. 'Nee, we gaan Europa doortrekken!'

Ook goed, dacht Wolf. Europa was groot genoeg. Dat had hij al gemerkt tijdens hun trip naar Wenen. Hij dacht altijd dat Salzburg de wereld was. Het enige plekje op aarde. Maar toen ze naar Wenen reisden, ontdekte hij dat de wereld veel groter was dan hij ooit had gedacht.

'Hallo!' klonk het vrolijk vanuit de gang. Het was heer Schachtner. De muziekvriend van vader Leopold. Een feestelijke man met een stralend gezicht.

Wolf rende naar hem toe en gaf hem een kus. Zijn stoppelbaard prikte als kleine naaldjes op zijn lippen. 'We gaan op wereldreis!'

'Ik weet het, lieve Wolf. Jullie gaan beroemd worden!' Hij aaide over Wolfs wilde, blonde haarbos en bleef met zijn vingers in een klit steken. Wolf voelde een kort moment zijn hoofdhuid strak trekken. 'Ik ga jullie wel missen, hoor!'

‘Zeg, waar blijft Andreas?’ vroeg vader.

‘Die komt niet, helaas. Hij moet zijn zieke moeder verzorgen.’

Leopold zuchtte teleurgesteld. ‘En het *trio* dan?’

‘We kunnen ook met z’n tweeën spelen,’ zei Schachtner. ‘Dan zoeken we gewoon een ander stuk uit.’ Hij wreef over zijn stoppelbaard. Er klonk een zacht, schurend geluid. ‘Wat dacht je van die prachtige *violsonate* die...’

‘Nee hoor,’ onderbrak Leopold hem. ‘Of we spelen niet of we spelen het trio.’

Schachtner kreeg een spottend lachje op zijn gezicht. ‘Een trio met alleen de 1^e viool en een *altviool* is geen gehoor.’

Er viel een stilte. Wolf tuurde uit het raam. Het was donker buiten. Alleen de lantaarns betoverden de stad met zachte schijnsels. Straks ging hij op wereldreis! Dan verliet hij dit vriendelijke stadje dat schattig tussen de heuvels lag. Dan zei hij dag tegen de brede rivier die Salzburg in tweeën splitste. Dag tegen de herbergen waar voortdurend gezongen werd. Dag tegen hun woning op de derde verdieping van het zonnige herenhuis in de Getreidegasse. Op een dag kom ik weer terug! Let maar op. Ineens wist Wolf de oplossing. ‘Pap?’ zei hij voorzichtig.

Leopold keek zijn zoon verwilderd aan.

‘Ik speel wel de 2^e viool.’ Verwachtigsvol tuurde Wolf zijn vader aan. Hij hield zijn adem in en beet op zijn onderlip.

Leopold lachte. 'Jij grapjas!'

Ook Schachtner moest lachen. 'Onze Wolf heeft humor,' hikte hij.

Wolf voelde een kleine steek in zijn buik. Zijn handen trilden. Hij rechtte zijn rug en balde zijn vuisten zo stevig dat hij de spieren in zijn bovenarmen voelde trekken. 'Ik meen het, hoor!'

Vader glimlachte flauw. 'Nee, Wolf. Dit stuk is echt veel te ingewikkeld. Daar ben jij nog helemaal niet aan toe! Ga met je zus spelen. Morgen ben jij weer aan de beurt.'

Nam zijn vader hem dan niet serieus? Hij wist toch echt zeker dat hij het zou kunnen. Hij had al vaak geluisterd naar het trio. Zo moeilijk kon het niet zijn.

'Kom op, naar Nanne, jij!'

Wolf droop af, teleurgesteld. Eigenlijk, diep in zijn hart, had hij zijn vader tegen willen spreken. Maar hij had zijn woorden ingeslikt. Het had toch geen nut, want zijn vader was koppig. Je zag het zo aan zijn strakke, donkere ogen.

Nanne zat in haar notenboekje te schrijven. Haar ganzenpen tikte zacht op het papier. Wolf rende naar haar toe en legde zijn hoofd op het boekje. Zijn bolle ogen draaide hij scheel. Wazig zag hij het puntje van zijn eigen neus.

'Hé zeg,' giechelde Nanne. 'Je maakt er een heel ander liedje van.' Ze prikte met de pen op zijn neus.

'Waaa!' gilde Wolf. Hij lichtte zijn hoofd op en tuurde naar de muzieknoden die Nanne op het papier had

geschreven. Tussen de noten door waren nu spetters inkt op het papier gedruppeld, waardoor het muziekstukje inderdaad heel anders ging. Een beetje vals eigenlijk.

‘O, kijk nou, Wolfgang! Je hebt er écht een ander lied van gemaakt,’ jammerde Nanne. ‘Nu moet ik helemaal opnieuw beginnen.’

‘O jee!’ Vanbinnen moest Wolf wel een beetje lachen. Want het was echt een dwaas liedje geworden. ‘Sorry, sorry, sorry!’ giechelde hij.

‘Wolfgang, kom maar!’ hoorde hij zijn vader vanuit de muziekkamer roepen. ‘Schachtner heeft me overgehaald!’

Wolf sprong op en holde terug naar de muziekkamer. De plankenvloer piepte en kraakte klaaglijk.

‘Wolf!’ riep Nanne hem boos na.

‘Hier heb je je viool. Heel zachtjes, zodat niemand het hoort,’ zei vader streng. ‘En forceer het niet, want dat is niet goed voor je techniekontwikkeling!’

‘Wolf!’ klonk het nog eens.

‘Nanne, ik schrijf het straks voor je over! Echt! Ik beloof het!’ riep Wolf terug. Hij hield de bovenkant van de viool onder zijn kin. Hij zette zijn kleine vingertjes op de snaren en legde de strijkstok zachtjes op de juiste noot.

‘Een, twee, drie,’ telde Schachtner.

Wolf streek de eerste noot van het trio langs de snaren van zijn viool. Hij vergat alles om hem heen. Het getik van de regen tegen de ramen verdween in de

verte. De muziekkamer verdween in de verte. Zelfs de aanwezigheid van vader en Schachtner verdween in de verte. Hij hoorde alleen nog de muziek. Hij trok een ernstig gezicht, maar vanbinnen voelde hij zich warm, alsof hij zweefde. Zweefde boven de aarde. Op wereldreis! Elke noot danste door de ruimte. En toen kwam het mooiste gedeelte. Wolf zwom in een oceaan vol glinsterende parels. Hij werd meegevoerd door kabbelende golven. Hij hoefde niets te doen. Het ging vanzelf. Toen streek hij met zijn strijkstok de laatste noot. Hij was buiten adem. Heel even wist hij niet waar hij was. Maar toen tuurde hij naar zijn vader. Onzeker. Had hij het goed gedaan? Hij wist het zelf niet meer. Hij was er zo in opgegaan dat niets om hem heen had bestaan.

Leopold zat met gebogen hoofd op de kruk. Roerloos. Toen keek hij op. Wolf zag tranen! Een heleboel tranen die over papa's wangen rolden. Was zijn vader verdrietig?

'Ik ben sprakeloos,' mompelde heer Schachtner.

Vader glimlachte week. 'Prachtig!'

'Nu kan ik voortaan de trio's met jullie spelen!' riep Wolf opgelucht. 'Als we terug zijn van wereldreis!'

Juni 1763. Heer Schachtner boog zich statig naar voren. 'Lieve Wolfgang,' zei hij. Zijn stem klonk geknepen en zacht. De kuil in zijn nek was zo diep dat het leek alsof er een groot, donker gat zat.

Heer Schachtner was een deftige man. Maar voor Wolf was hij een soort tweede vader. Een vader die het altijd voor hem opnam. En nu moest hij afscheid nemen van deze muziekvriend. En van dit huis. En van de krakende houten vloeren en de klapperende ramen. Van het kruidige luchtje dat altijd in de keuken hing. Van de tochtstroom die eeuwig de lange, donkere hal binnendrong. De ijskoude tegels in de waskamer die opdringerig zijn blote voeten altijd maar verkleumden. De donkere vochtplek boven de eettafel die zo lang hij zich kon herinneren al kenbaar

maakte dat er ooit lekkage was geweest. Van de nachtwachten die 's nachts bulderend de tijd omriepen. Van dat alles moest hij nu afscheid nemen. Maar erg vond hij het niet, want hij ging de wijde wereld in!

Schachtner fronste zijn wenkbrauwen zoals alleen hij dat kon doen. Op zo'n zorgzame manier. En waardoor hij in plaats van twee wenkbrauwen altijd één heel lange wenkbrauw kreeg. 'Lieve Wolfgang,' zei hij nogmaals. 'Zou je alsjeblieft nog één keer je Burleska of je zelfgeschreven *menuet* voor me willen spelen?' Hij glimlachte smekend.

'Ja, kom op, Wolfje! Doe dat!' riep zijn bijna vijf jaar oudere zus Nanne trots.

'De menuet?' vroeg Wolf.

Schachtner knikte.

Wolf wist precies welk stukje Schachtner bedoelde. Het was de menuet die hij schreef toen hij bijna zes werd. Hij had het geschreven uit blijdschap omdat hij bijna een jaar ouder werd. Het was een vrolijk stukje en helemaal niet moeilijk.

'Toe maar,' zei zijn moeder met een zachte blik in haar ogen.

Wolf stapte onhandig over alle bagage heen naar de klavecimbel die in de hoek stond. Eenzaam in een bijna lege kamer bij het raam. Even tuurde hij om zich heen. Het huis zag er helemaal niet meer bewoond uit. Over alle meubels hingen witte lakens. Het was een heus spookhuis geworden. Alleen de klavecimbel was nog onbedekt. Wolf sprong plotseling over de ba-

gace heen en rende naar de kast in de hoek van de kamer. Hij trok het laken eraf en liet het over zich heen vallen. 'Waaa!' gierde hij. 'Ik ben een spook en ik kan klavecimbel spelen. Voor de rest kan ik niets meer, maar muziek verleer je nooit.'

Gegrinnik.

Tastend om zich heen wankelde Wolf naar de klavecimbel. Hij legde zijn sierlijke vingers op het toetsenbord. Buiten hoorde hij de *marskramers* op het plein. 'Nooit meer te laat! Altijd op tijd! Komt dat zien! Horloges te koop voor vriendschappelijke prijzen! Verwen uw vrouw of uzelf!' Wolf herkende de schurende stem van de marskramer.

De menuet. Wolf kende het uit zijn hoofd. Het huppeltje naar boven toe en twee dezelfde noten. En dan weer dat huppeltje. En weer. Het was een soort spelletje tussen hem en zijn oudere zus. En hij moest per se winnen.

En toen sloeg Wolf de laatste noot aan. Voorlopig de laatste noot op deze klavecimbel. En het was ook een beetje een rare noot. Een rare klank. Want het betekende afscheid. En voor hoe lang?

Iedereen applaudisseerde. Wolf sloeg het laken van zich af. En toen kwam Sebastian Winter binnen. Hun Hollandse knecht die de familie Mozart zou begeleiden tijdens hun reis. Die voor de kleding zou zorgen, de bagage en voor de wagen en paarden.

Beleefd vroeg Sebastian aan vader: 'Mag ik?' Hij wees naar de koffers en kisten die mee op reis moesten.

Leopold knikte.

'Hier heb je het geld,' zei de huiseigenaar heer Hagenauer tegen Leopold. Hij gaf Wolfs vader een envelop.

'Heb je nog over de rente nagedacht?' vroeg Leopold.

'Het is goed zo. Zie het maar als een vrienden-dienst. Ik zie het wel terug over een aantal jaar.'

'Een aantal jaar!' riepen Wolf en Nanne tegelijken-tijd.

'Gaan we zo lang weg?' piepte Wolf benauwd om zich heen kijkend.

Zijn moeder knielde bij hem neer, aaide over zijn bol en zei: 'Dat weten we nog niet precies. Maar maak je geen zorgen, lieverd. Voor je het weet zijn we weer terug. En wij zijn toch bij je?'

Wolf knikte onzeker. Een paar jaar vond hij wel erg lang.

Zijn vader tikte hem trots aan. 'Jij gaat een grote worden, Wolfgang. Moet je je voorstellen dat je straks beroemd bent. Kom, we gaan.'

Zijn we er al bijna?' vroeg Wolf na twee vermoeiende dagen in de koets.

Moeder lachte en streek over zijn bol. 'Niet zo ongeduldig, lieverd. Nog een dag reizen en dan zijn we denk ik wel in München.'

Het was dan wel midzomer, maar de lucht vertelde iets anders. Stortregens waaiden als grijze gordijnen over het land. De wind floot door de struiken en bomen. Het liep tegen de avond en ze waren op zoek naar een herberg. Wolf had het koud, ondanks zijn twee gebreide vesten die hij over elkaar aanhad. Zijn billen deden pijn van het zitten. Een raar soort kramp. En de muziek stroomde door zijn aderen. Maar hij kon het niet opschrijven. De koets hobbelde en schokte te veel. Stiekem verlangde hij een beetje naar huis.

Naar zijn eigen bed. Zijn lakens die altijd sterk naar zeep roken. Maar dan dacht hij aan de spannende reis. Alle optredens die gingen komen.

Zijn moeder tikte hem op de schouder. Wolf schrok op. 'Wolfje, wat kijk je toch serieus. Is er iets?'

Wild schudde Wolf zijn hoofd. 'Niets hoor.'

Zijn vader aaide over zijn moeders knie. 'Hij is gewoon een beetje moe. Laat hem maar.'

Nanne rechtte haar rug en zei: 'Nou, anders ik wel hoor.' Ze knipoogde naar haar broertje en staarde toen uit het raam.

De regen ratelde op het dak van de koets. Zo hard dat je de paardenhoeven niet meer op de weg hoorde. Het was een monotoon geluid. Er zat weinig ritme in. Je kon er wel iets van maken. Een soort achtervolgingsliedje waarbij twee mannen hard achter elkaar door de stad holden. Pas als de een de ander had gevangen, zou het tempo veranderen in traag, zwaar en heftig.

Wolf giechelde stiekem. Hij hoorde het al helemaal in zijn hoofd. Ta da da da da da da, ging het maar.

Eindelijk, toen het al aardedonker was buiten, doemden er in de verte twee lichtjes op. Ze kwamen naderbij. Het was een herberg waar een mooi, verguld uithangbord aan hing. Buiten schommelden twee lantaarns aan de deurpost. Het kaarslicht flakkerde door de regen heen.

Er was slaappleats. Genoeg voor het hele gezin en een aparte kamer voor Sebastian. Door de deuropening van de keuken was een tafel te zien, boordevol

stukken vlees. Op een groot fornuis zongen roodkoperen pannen op het vuur. Wolkjes stoom stootten omhoog.

In hun kamer stonden twee *bedsteden* gezellig naast elkaar. Het kleine, geruite gordijntje bij het raam wapperde in de tochtstroom.

‘Wolf,’ zei zijn vader. Hij zat aan de rand van het bed.

Wolf had zich opgerold in de dekens die sterk naar gras roken. Hij voelde een raar soort kou in zijn spieren. Een kou die niet van plan was ooit nog weg te gaan.

‘Heb je onthouden wat ik je vanmiddag heb geleerd?’

Wolf knikte.

‘Nou?’

Eigenlijk was Wolf te moe. Zijn armen en benen waren van lood. Nog even en hij zakte door het matras heen in een diepe slaap. Maar hij wilde zijn vader niet teleurstellen. ‘Op een *pianoforte* heb je harde en zachte aanslag. *Pianissimo* is heel zacht,’ fluisterde Wolf. ‘Piano is zacht,’ zei hij iets harder. ‘Forte is hard,’ riep hij. En toen schreeuwde hij schor: ‘En *fortissimo*...’ Ineens duizelde het hem. Wolf zuchtte diep. ‘Pap, ik kan niet meer.’

Leopold aaide over zijn hoofd. ‘Het is goed zo, jongen. Morgen gaan we verder. Het goedenachtlied?’

Nanne, Wolf en vader gingen dicht tegen elkaar aan zitten. De lakens had Wolf over zijn hoofd getrokken, tot onder zijn kin.

Nanne lachte. 'Je lijkt wel een oud vrouwtje.'

Toen zongen ze: 'Oragna figata fa gamina fa!'

Het was een lied dat Wolf zelf had verzonnen toen hij nog veel jonger was. Elke avond voor het slapengaan zongen ze het. Ook had hij de tekst bedacht. Het was een taal die niet bestond. Of misschien wel een beetje. Het waren allemaal Italiaanse woorden aan elkaar geplakt. En volgens zijn vader betekende het zoiets als: 'De storm schudde de vijgenboom aan het zeestrand. Een kind keek toe.'

Toen ze uitgezongen waren, kuste Wolf zijn vader op het puntje van zijn neus. 'Papa?'

Zijn vader knikte.

'Als je later oud bent, doe ik je in een grote doos. Met glas ervoor. Dan bewaar ik je heel goed. En ik bescherm je ook. En dan kan ik je altijd bij me houden.'

Toen zakte hij weg. Met op de achtergrond het gebabbel in de *gelagzaal* beneden. Het geluid werd steeds vager. Het werd donkerder. Een korte schrik van zijn been die naar beneden schoot alsof hij ergens over struikelde. Heel even was hij terug. En toen viel hij de diepte in, dwars door zijn matras heen, in een eindeloze, zware slaap.

Het goedenachtlied

Het kind dat nog geen zeven jaar is, zal eerst de klavecimbel bespelen. Daarna zal hij een vioolconcert uitvoeren. Ten slotte een *symfonie* begeleiden op een *spinet* dat met een laken bedekt is. Met dezelfde zekerheid alsof hij de toetsen kan zien. De kleine Mozart zal zonder kijken elke noot noemen die men hem op het *klavier* laat horen. Of op een ander voorwerp waarvan men zich bedient, zoals bellen, glazen, horloges. En hij zal op de klavecimbel of orgel improviseren in ieder tempo dat men verlangt.

Wolf en Nanne bogen zich over de *Augsburgse Courant* heen. Met ingehouden adem lazen ze het artikel

dat hun vader in de krant van Augsburg had laten plaatsen.

‘En ik dan?’ vroeg Nanne beledigd.

Leopold wees naar het onderste stukje tekst. Daar stond dat de twee wonderkinderen uit Salzburg zouden optreden.

‘Ik ben al zeven, hoor!’ zei Wolf gekwetst.

Leopold aaide over zijn grote bos blonde haar. ‘Wolfje, je bent zo klein. Ze geloven het onmiddellijk als we er een jaartje van aftrekken.’

‘Nou jaaaa!’ riep Wolf. ‘Waar slaat dat nu weer op?’

Moeder lachte. ‘Het slaat ook nergens op, mijn Wolfje. Maar je vader denkt dat je meer indruk maakt op het publiek als je iets jonger bent.’ Geschrokken van haar eigen opmerking klemde ze haar lippen op elkaar.

Leopold wierp zijn vrouw een geïrriteerde blik toe. Wolfs moeder draaide zich om en ging verder met kleren wassen. Op haar knieën zat ze voor een teiltje. Bij elke handbeweging in het water klonk een zuigend geluid. Een onaangenaam geluid. Het zeurde aan Wolfs oren. Het was net of een of ander raar beest, een gedrocht, een soort vieze, slijmerige blubbermaaltijd naar binnen slurpte.

‘Kom, we gaan,’ zei Leopold. Hij gaf zijn vrouw een afstandelijk kusje op haar hoofd.

Buiten koerden de duiven. De beekjes die door deze hooggelegen stad kronkelden, glinsterden in de zon. Het was een drukte van jewelste op de wolmarkt

tegenover het pension. Met stevige tred liepen de Mozarts over deze junimarkt. Overal zaten vrouwen achter grote spinnewielen slierten wol te draaien. Bij elke draaibeweging klonk een dof geratel dat door de luidruchtige mensenstemmen heen drong. Kluwen wol lagen netjes gestapeld op grote planken.

De dom was een prachtige, koepelvormige kerk met hoge glas-in-loodramen. Bij het openen van de sierlijke, stalen deur klonk een gonzende galm die langzaam wegebde. Direct bij de ingang gingen ze een klein kamertje binnen. Er stond een houten tafel en daarboven hing een Mariabeeldje dat zweverig op hen neerkeek. Een muf luchtje drong Wolfs neus binnen. Een oud luchtje dat je vaker rook wanneer je in een kerk was.

Langzaam hoorde je achter de deur steeds meer mensen de kerk betreden. Hun voetstappen klonken hol en het geroezemoes verdween in een echo de dom in. Wolf werd onrustig. Al zijn spieren stonden strak van de spanning. Dat had hij vaker voor een optreden. De hele dag was er niets aan de hand, maar vlak voor zijn opkomst, bonsde zijn hart in zijn keel. En dat gevoel verdween pas weer wanneer hij zijn eerste noot ten gehore bracht. De eerste noot die het publiek deed verdwijnen.

Zijn vader haalde de poederdoos uit zijn lederen tas. Hij wapperde met de kwast door Wolfs en Nannes haar.

‘Hatsjie!’ Wolf kneep zijn ogen samen. Toen hij ze

weer opendeed, sneeuwde de poeder om hem heen. Zijn haar was nu spierwit.

Er werd op de deur getikt. Het was de *secretaris* van de *bisschop* van Augsburg. Hij had een zuinig mondje en piepkleine ogen. 'Het concert kan beginnen,' fluisterde hij. Snel klopte Nanne de poeder van haar en Wolfs pakje.

De kerk zat vol vreemde gezichten die Wolf en Nanne met grote ogen aangaapten. Overal stonden kaarsen. De vlammen walsten feestelijk heen en weer. Het geschuiifel en geroezemoes echoden door de ruimte. Wolf voelde een raar soort spanning door zijn lichaam kruipen. Alsof alle ogen die op hem waren gericht, vingertjes waren die hem zachtjes aanraakten. Zo zacht, dat het bijna niet te voelen was, en daarom ook heel irritant. Net als dat Nanne met haar vingers kietelbeweginkjes maakte, zonder hem echt te kietelen.

Vader ging naast de bisschop vooraan zitten. De bisschop droeg een roodfluwelen jurk vol met gouden borduursels.

Hand in hand liepen Wolf en Nanne het podium op. Er klonk daverend applaus. Hij en Nanne bogen diep.

Toen ging Nanne achter de klavecimbel zitten. Ze huppelde met haar lenige vingers over de toetsen. Een stilte. Wolfgang streek met zijn strijkstok over de snaren van zijn viool. En toen vloeiden ze samen. Ze speelden een prachtig *duet* dat als engeltjes speels

door de ruimte danste. Engeltjes die alle kanten opvlogen. En weer terug. En ze lachten en schaterden van plezier. Hun vleugeltjes trilden razendsnel boven hun lijfjes.

Stilte. Het leek of de zaal zijn adem inhield. De stilte was snijdend. De spanning raakte doordringend Wolfs hart aan. Toen stond iedereen op en juichte en klapte. Het leek wel een heftige hagelbui, zo oorverdovend weerklonk het applaus door de gehele kerk.

Trots stapte Leopold het podium op. Wolfgang ging achter de klavecimbel zitten en kreeg een blinddoek om zijn hoofd geknoopt. De blinddoek zat zo strak dat hij zelfs zijn ogen niet meer kon bewegen. Het was aardedonker. Met zijn vingers betastte hij de toetsen. Ze voelden koud en glad. Hij wist precies waar de juiste noten lagen. Hier lag de centrale c. Het vertrekpunt van de muzikale reis over de toetsen. Hij speelde een dromerig en mysterieus stuk dat razendsnel ging en soms ook werd onderbroken door een langzaam deel. De klanken waren dichtbij. Dat was altijd zo als Wolfgang niets kon zien. Dan leek het alsof hij met zijn hart speelde in plaats van met zijn vingers.

Weer een daverend applaus.

Het concert duurde een uur. Wolfgang en Nanne improviseerden op de klavecimbel. Nanne zong haar favoriete *cantate* van Johann Sebastian Bach, begeleid door Wolfgang op het orgel. Af en toe donderden de prachtige klanken van het kolossale instrument in

elke hoek van de kerk. Het leek of het publiek niet meer bestond. Alleen maar hun muziek en het gevoel dat daarbij hoorde. Het gevoel van oneindig geluk.

Het applaus klonk als een explosie. 'Het is een wonder!' riepen sommige mensen.

Zenuwachtig friemelde Wolf aan zijn jasje.

Toen kwam de bisschop het podium op. Hij overhandigde een cadeau aan Wolf. Het was een klein doosje. Wolf opende het. Op een bedje van rood fluweel lag een ring in de vorm van een vaas met bloemen. De kostbare edelstenen sprankelden in het goud.

Het was rustig op straat. En donker. Leopold tikte zijn zoon aan. 'Geef die ring maar aan mij. Ik bewaar hem wel. Voor als je later groot bent.'

Wolf moest hard lachen. 'Geef hem maar aan mama. Ik ga hem echt niet dragen, hoor. Véél te tuttig!'

'Ssst,' siste zijn vader, benauwd om zich heen kijkend.

Nanne giechelde.

'Zeg Nanne,' zei Wolf, 'jij mag hem ook wel hebben anders.'

Nanne grinnikte. 'Nou, nee, dank je. Ik geloof niet dat het iets voor mij is.'

Leopold keek beschaamd om zich heen. Net of hij verwachtte dat de bisschop achter hen liep, of naast hen. 'Het is een kostbaar geschenk, jongens. Als we

bij elk optreden naast het entreegeld zo'n ring krijgen, worden we steenrijk! Ik ben trots op jullie!' Hij tikte Wolf en Nanne aan. 'Morgen heb ik een verrassing voor jullie.'